

Κεφάλαιο 1ο

Συνοχή – Συνεκτικότητα

1. Συνοχή – Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις

Ερωτήσεις

Πώς απαντάμε

Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή της παραγράφου και να επισημάνετε τι δηλώνει καθεμία από αυτές.

Εντοπίζουμε τις διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που συνδέουν τις προτάσεις ή τις περιόδους και εξηγούμε τι δηλώνει καθεμία από αυτές:

- **Σειρά:** *πρώτον*
- **Χρόνος:** *αργότερα*
- **Αίτιο-αιτιολόγηση:** *εξαιτίας, αφού, διότι*
- **Αποτέλεσμα-σκοπό:** *ώστε, με αποτέλεσμα, προκειμένου*
- **Αντίθεση:** *όμως, αντίθετα*
- **Προσθήκη:** *επιπλέον*
- **Έμφαση:** *κυρίως*
- **Βεβαιότητα:** *βέβαια*
- **Επεξήγηση:** *δηλαδή*
- **Παράδειγμα:** *για παράδειγμα*
- **Διάζευξη:** *ή*
- **Προϋπόθεση:** *εάν, αν*
- **Αναλογία:** *όπως ... έτσι*

Να αντικαταστήσετε τις παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις με άλλες που δηλώνουν την ίδια νοηματική σχέση.

Εντοπίζουμε τι δηλώνουν οι συγκεκριμένες διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις και αντικαθιστούμε καθεμία από αυτές με άλλη που δηλώνει την ίδια νοηματική σχέση.

Να εντοπίσετε τους τρόπους με τους οποίους εξασφαλίζεται η συνοχή της παραγράφου.

Εντοπίζουμε τα γραμματικά (σύζευξη, αναφορά, υποκατάσταση, έλλειψη κ.λπ.) και τα λεξιλογικά μέσα (συνώνυμα, επαναλήψεις κ.λπ.) που εξασφαλίζουν τη συνοχή.

II. Συνεκτικότητα

Ερωτήσεις

Πώς απαντάμε

Με ποια νοηματική σχέση συνδέονται η (πρώτη) και η (δεύτερη) παράγραφος του κειμένου;

Επισημαίνουμε τη νοηματική σχέση μεταξύ των ιδεών ή και των παραγράφων, η οποία υφίσταται ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη διαρθρωτικών λέξεων/φράσεων.

Οι νοηματικές σχέσεις μπορεί να δηλώνουν:

- αιτιολόγηση
- αίτιο-αποτέλεσμα
- συμπέρασμα
- αντίθεση
- προσθήκη
- επεξήγηση
- χρονική ακολουθία
- τόπο
- (σύν)ολο – μέρος.

Συνοχή - Συνεκτικότητα

I. Συνοχή

Αναφέρεται στο σύνολο των γλωσσικών μέσων (λέξεων, φράσεων κ.λπ.) με τα οποία οι γλωσσικές μονάδες (προτάσεις, περίοδοι, παράγραφοι κ.λπ.) συνδέονται μεταξύ τους, ώστε να αποτελέσουν μεγαλύτερες ενότητες λόγου.

Η συνοχή σχετίζεται με την **εξωτερική σύνδεση** των ιδεών / νοημάτων.

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την εξασφάλιση της συνοχής είναι:

A. Γραμματικά.

B. Λεξιλογικά.

Γ. Φωνολογικά (για προφορικό λόγο).

II. Συνεκτικότητα

Αναφέρεται στη νοηματική σχέση ανάμεσα στις προτάσεις, τις περιόδους και τις παραγράφους του κειμένου και στη συνάφειά τους με το θέμα του κειμένου, τον στόχο του, τους αποδέκτες, την πολιτισμική γνώση που ενέχει.

Η συνεκτικότητα σχετίζεται με την **εσωτερική σύνδεση** των ιδεών / νοημάτων.

Επιτυγχάνεται με νοηματικές σχέσεις που δηλώνουν: αιτιολόγηση, αίτιο-αποτέλεσμα, προϋπόθεση, αντίθεση, προσθήκη, επεξήγηση κ.ά.

I. Συνοχή

A. Γραμματικά μέσα

A1. Σύζευξη: χρήση διαρθρωτικών λέξεων/φράσεων που δηλώνουν

Χρόνο	ύστερα, αργότερα, έπειτα, στη συνέχεια, προηγουμένως, ταυτόχρονα, συγχρόνως, στο μεταξύ, κ.ά.
Αρίθμηση - σειρά ή διαίρεση	πρώτο, δεύτερο, τέλος, στην πρώτη περίπτωση, στη δεύτερη περίπτωση, αφενός, κ.ά.
Αιτία	γιατί, διότι, αφού, επειδή, λόγω, εξαιτίας, για τον λόγο αυτόν, χάρη σε αυτό, καθώς, εφόσον, καθόσον, κ.ά.
Συμπέρασμα	επομένως, άρα, λοιπόν, συμπερασματικά, τελικά, συνοψίζοντας, κοντολογίς, εν κατακλείδι, συνεπώς, για να συνοψίσουμε, κ.ά.
Αποτέλεσμα ή σκοπό	ώστε, με αποτέλεσμα, ως απόρροια κ.ά. προκειμένου, για να, κ.ά.
Επεξήγηση	δηλαδή, με άλλα λόγια, συγκεκριμένα, για να γίνει πιο σαφές, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, κ.ά.
Βεβαιότητα - έμφαση	βέβαια, φυσικά, αναμφισβήτητα, αναμφίβολα, πράγματι, κ.ά. οπωσδήποτε, ιδιαίτερα, κυρίως, προπάντων, θα ήθελα να τονίσω, κ.ά.
Αντίθεση	αλλά, όμως, ωστόσο, εντούτοις, αντίθετα, μολονότι, από τη μια... από την άλλη..., στον αντίποδα, κ.ά.
Προσθήκη	επιπλέον, ακόμη, επίσης, εκτός απ' αυτό, επιπρόσθετα, συμπληρωματικά, κ.ά.
Προϋπόθεση	εάν, αν, εφόσον, με την προϋπόθεση, όταν, στην περίπτωση που, κ.ά.
Διάζευξη	είτε... είτε, ή
Αναλογία - παρομοίωση	σαν, όπως ακριβώς... έτσι και, με τον ίδιο τρόπο, κατά τον ίδιο τρόπο, παρόμοια, κ.ά. λόγου χάρη, π.χ., για παράδειγμα, ενδεικτικά, κ.ά.

A2. Αναφορά: σχέση ενός στοιχείου με ένα άλλο που προηγείται ή έπεται)

Χρήση αντωνυμιών, κυρίως της επαναληπτικής.

π.χ. αυτός, εκείνο, αυτό το γεγονός, στο πλαίσιο αυτό, με αυτόν τον τρόπο, κάτω από αυτές τις συνθήκες, κ.ά.

A3. Έλλειψη

Παράλειψη λέξης/φράση που μπορεί εύκολα να εννοηθεί.

π.χ. τα εννοούμενα υποκείμενα των ρημάτων.

A4. Υποκατάσταση

Αντικατάσταση κάποιου στοιχείου από άλλα που οδηγούν στο πρώτο.

π.χ. οι μεν..., οι δε..., οι πρώτοι... οι άλλοι, ο τελευταίος, ο προηγούμενος...

A5. Ερωτήσεις

Προετοιμάζουν / προεξαγγέλλουν το περιεχόμενο του επόμενου τμήματος / της επόμενης παραγράφου.

Οι αλλαγές που συντελούνται στον χώρο της πληροφόρησης είναι μεγάλες και ταχύτατες. Πώς αντιδρά το υπαρκτό σχολείο στη νέα πραγματικότητα της ψηφιακής ενημέρωσης;

Η εμφανέστατη θεσμική στάση είναι...

Β. Λεξιλογικά μέσα

Χρήση συνωνύμων /
αντωνύμων / λέξεων
από τον ίδιο «χώρο» με
νοηματική συγγένεια /
επαναλήψεις λέξεων.

Σημασιολογική σύνδεση λέξεων

- Αυτός ο μικρός θα περάσει τη «λαμπερή» Πρωτοχρονιά του 2000 στην **τρώ-γλη** με τα **ποντίκια**. Δίπλα στον **σκουπιδότοπο**. Και είναι πιο τυχερός από τον φίλο του, που ζει σε διπλανή **παράγκα** με **ηπατίτιδα**.
- Επίσης, η απομάκρυνση των νέων κατά την περίοδο της **εφηβείας** προκαλεί «κρίση» στους **γονείς**, οι οποίοι δεν ξέρουν πώς να τη διαχειριστούν. Ο **έφη-βος** δοκιμάζει συμπεριφορές διαφορετικές από των **γονιών** του. Ακόμη, έχει την τάση να απομυθοποιεί τους **γονείς** του. Αρνείται τη γνώση των **γονιών** του, που τη βρίσκει παλιά και όχι αυθεντική...

Γ. Φωνολογικά μέσα

Επιτονισμός της φωνής σε προφορικό λόγο.

Παράδειγμα εξασφάλισης συνοχής

Έλεγχος συνοχής

1. **Ερωτήσεις** που συνδέουν την πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο (μετάβαση από τη διαπίστωση του προβλήματος στα αίτια).
2. **Επανάληψη λέξεων:**
«πολλά ερωτήματα - πολλά προβλήματα».
3. **Σύζευξη - Διαρθρωτικές λέξεις** (2η παράγραφος):
αφού (αιτιολόγηση),
όπως (παράδειγμα),
αναμφίβολα (βεβαιότητα),
επομένως (συμπέρασμα),
γιατί (αιτία / αιτιολόγηση).
4. **Αναφορά - Επαναληπτική αντωνυμία:** «αυτά» (σύνδεση 2ης και 3ης παραγράφου).
5. **Σύζευξη - Διαρθρωτικές λέξεις** (3η παράγραφος):
για αυτόν τον λόγο (αιτία),
π.χ. (παράδειγμα),
κυρίως (έμφαση),
αν (προϋπόθεση),
λοιπόν (συμπέρασμα).

Παράδειγμα

Τα τραγικά γεγονότα του τελευταίου μήνα, η δικαιολογημένη οργή των νέων και η όλη κατάσταση στα δημόσια σχολεία οδηγούν, και πρέπει να οδηγούν, όλους μας σε αυτοκριτική και σε προβληματισμό. **Γιατί, άραγε, βγήκαν τόσοι μαθητές στους δρόμους; Τι όραμα τους δίνουν η κοινωνία και η Πολιτεία για το αύριο, για το μέλλον τους;**

Πολλά ερωτήματα μπορούν να τεθούν, **αφού** πολλά προβλήματα **μαστιίζουν** το δημόσιο σχολείο εδώ και χρόνια, **όπως** οι ελλείψεις σε υλικοτεχνικές υποδομές, η μη έγκαιρη πληρότητα σε εκπαιδευτικούς, η βαθμολογική αξιολόγηση των μαθητών στη βάση της απομνημόνευσης, που συχνά αποδεικνύεται φενάκη και **αναμφίβολα** συναρτάται και με τον τρόπο που διατυπώνονται οι ερωτήσεις στις γενικές εξετάσεις. **Επομένως**, το σημερινό σχολείο δεν είναι ελκυστικό στους μαθητές, **γιατί** δεν λειτουργεί ως χώρος δημιουργίας, αυτο-έκφρασης, συμμετοχικής μάθησης, άσκησης στην κριτική σκέψη, δεν καλλιεργεί τις δεξιότητες, δεν κοινωνικοποιεί.

Αυτά μπορούν να επιτευχθούν με την εισαγωγή καινοτόμων προγραμμάτων μάθησης και καινοτομιών στη διαδικασία μάθησης, όχι μόνο στο σχολείο, αλλά διά βίου. Το σχολείο του παρόντος και του μέλλοντος πρέπει να είναι δημιουργικό, ανοιχτό και ποιοτικό. **Για αυτόν τον λόγο**, είναι αναγκαία η συνεργασία όλων (π.χ. εκπαιδευτικών, επιστημόνων κ.λπ.) και, **κυρίως**, η ουσιαστική συμβολή της Πολιτείας, που δεν θα έχει μόνο σε φραστικό επίπεδο την προτεραιότητα για την Παιδεία, αλλά σε πρακτικό και ουσιαστικό, με οικονομική ενίσχυση και με όραμα για μια καλύτερη δημόσια εκπαίδευση. Τίποτε δεν θα αποδώσει, **αν** δεν εστιαστεί το ενδιαφέρον στο έμπυχο δυναμικό και **αν** δεν ξεκινήσουν οι όποιες αλλαγές και βελτιώσεις από το Δημοτικό και το Γυμνάσιο, για να αποδώσουν στο Λύκειο και το Πανεπιστήμιο. Είναι καιρός, **λοιπόν**, να σχεδιαστεί καλύτερα το αύριο του ελληνικού σχολείου. Οι καιροί ου μενετοί...

[Διασκευή άρθρου από την τρίμηνη περιοδική έκδοση Φιλολογική, τχ.105 της Πανελλήνιας Ένωσης Φιλολόγων]

II. Συνεκτικότητα

Παραπέμπει στη νοηματική συνάφεια ανάμεσα στις προτάσεις, τις περιόδους και τις παραγράφους του κειμένου. Η συνεκτικότητα, δηλαδή, αναφέρεται στην εσωτερική σύνδεση των ιδεών/νοημάτων σε επίπεδο περιεχομένου και επιτυγχάνεται με την ύπαρξη διαφόρων νοηματικών σχέσεων.

Συνηθέστερες νοηματικές σχέσεις που εξασφαλίζουν τη συνεκτικότητα

Χρόνος - τόπος	Οι πληροφορίες οργανώνονται με βάση τον τόπο (αριστερά, δεξιά κ.λπ.) ή τον χρόνο (αργότερα, την επόμενη μέρα κ.λπ.).
Αρίθμηση - σειρά	Οι πληροφορίες οργανώνονται με βάση τη σειρά, αρίθμηση (πρώτο, δεύτερο, ... τέλος).
Αιτιολόγηση	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος αιτιολογεί την προηγούμενη.
Αποτέλεσμα	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος περιέχει τα αποτελέσματα της προηγούμενης.
Συμπέρασμα	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος περιέχει το συμπέρασμα που προκύπτει από την προηγούμενη.
Επεξήγηση - παραδείγματα	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος επεξηγεί ή διευκρινίζει με παραδείγματα την προηγούμενη.
Έμφαση	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος εξειδικεύει ή επιτείνει το νόημα της προηγούμενης.
Αντίθεση	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος αντιτίθεται νοηματικά στην πρώτη ή στα προηγούμενα.
Προσθήκη	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος συμπληρώνει την προηγούμενη.
Προϋπόθεση	Η δεύτερη περίοδος ή παράγραφος περιέχει τις προϋποθέσεις των νοημάτων της προηγούμενης.